

Yhdenvertaisuuslaki ja syrjinnän käsite

**Maahan muuttaneiden asunnottomuus -
yhdenvertaisuus
22.11.2023**

Erityisasiantuntija Marko Leimio

Esityksen sisältö

- Osa 1 Yhdenvertaisuuslaki ja syrjinnän käsite
  - Yleistä yhdenvertaisuusvaltuutetusta
  - Yhdenvertaisuuslaki ja syrjinnän kieltö
  - Viranomaisten yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite
- Osa 2 Valtuutetun alustavia suosituksia yhdenvertaisen asumisen toteuttamiseen

**Yleistä
yhdenvertaisuusvaltuutetusta**

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät

- Puuttuu syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta
- Toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana
- Valvoo maastapoistamisen täytäntöönpanoa
- Seuraa ja edistää ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista
- Toimii naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana

Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjintään puuttuminen

- Valvomme yhdenvertaisuuslain noudattamista
- Käsittelemme syrjintää koskevia yhteydenottoja
- Pyrimme vaikuttamaan rakenteisiin ja lainsäädäntöön
- Toimivalta yhdenvertaisuuslaista ja laista yhdenvertaisuusvaltuutetusta

Syrjintäyhteydenottojen käsittely 1/2

- Valtuutettuun voi olla yhteydessä
  - Täyttämällä yhteydenottolomakkeen, sähköpostitse, soittamalla puhelinpäivystykseen, kirjeitse, chatin välityksellä
- Kaikki syrjintäyhteydenotot tulevat arvioiduksi, syntyykö asiassa syrjintäolettaama
  - Esitettävä selvitystä tapahtuneesta, miksi syrjintää ja millä perusteella
  - Annetaan neuvontaa ja apua
  - Ohjataan eteenpäin tarkoituksenmukaiselle viranomaiselle / prosessiin
  - Valitsemme mihin asioihin puutumme (priorisointi / käytettävissä olevat resurssit)
  - Hakemukset lautakuntaan, avustaminen oikeudenkäynneissä

Syrjintäyhteydenottojen käsittely 2/2

- Jos asiassa syntyy syrjintäoletus, valtuutettu voi lähettää asiassa selvityspyynnön toimijalle/henkilölle
  - Selvityspyynnön lähettäminen ei tarkoita, että toimija olisi välttämättä toiminut syrjivästi, vaan tarkoituksena selvittää, mitä asiassa on tapahtunut
  - Valtuutetun tiedonsaantioikeus käsittää oikeuden saada myös salassapidettävää tietoa (välttämättömät tiedot valvontatehtävän hoitamiseksi)
- Jos epäily syrjinnästä, on vastapuolen osoitettava, että toiminnalle on ollut hyväksyttävät perusteet ja kyse ei ole syrjinnästä (ns. käännetty näyttötaakka).

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta valvoo yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain soveltamista 1/2

- Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei anna muutoksenhakukelpoisia tai oikeudellisesti sitovia päätöksiä.
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan voi tehdä hakemuksen ja pyytää lautakuntaa kieltämään syrjinnän. Hakemuksen voi tehdä lautakunnan nettisivuilta löytyviä ohjeita seuraten ja varsin vapaamuotoisesti.
- Asian käsittely lautakunnassa on maksutonta ja kirjallista eikä sisällä vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen liittyviä riskejä.
- Lautakunta ei kuitenkaan käsittele asiaa, jota toinen viranomainen jo käsittelee.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta valvoo yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain soveltamista 2/2

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi kieltää toimijaa jatkamasta yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä toimintaa.
- Lisäksi lautakunta voi velvoittaa toimijaa täyttämään sille yhdenvertaisuuslaissa asetetut velvoitteet.
- Lautakunta voi 1.6.2023 voimaan tulleen lakiuudistuksen jälkeen myös suositella hyvityksen maksamista syrjinnän kohteeksi joutuneelle.

Yhdenvertaisuuslaki ja syrjinnän kieltö

**Yhdenvertaisuuslaissa
kielletyt syrjäntäperusteet**

Perustuslakivaliokunnan lausunto 31/2014 vp

- ”[Yhdenvertaisuuslaki] konkretisoi perustuslain 6 §:n, ihmisoikeussopimusten ja EU-oikeuden yhdenvertaisuus- ja syrjinnänsuojasäännöksiä sekä panee toimeen perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen”
- ”Ottaen huomioon yhdenvertaisuuslakiehdotuksen laaja soveltamisala on kuitenkin mahdollista, että lain säätämisen yhteydessä ei havaita lakiehdotuksessa olevaa yhdenvertaisuusongelmaa eikä lakiehdotus tule perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi”
- ”Perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkieltosäännös sekä ihmisoikeussopimusten sisältämät syrjintäkiellot sitovat myös lainsäätäjää. Se, että erilaisesta kohtelusta on säädetty laissa, ei vielä merkitse sitä, ettei tällainen kohtelu voisi olla perustuslain tai ihmisoikeussopimusten kieltämää syrjintää”
- ”Perustuslakivaliokunta toteaa, että erilaisen kohtelun perustuminen lakiin ei yksinään täytä perustuslaista, kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista ja EU-oikeudesta juontuvia syrjinnän kiellon vaatimuksia... Perustuslakivaliokunta korostaa, että perustuslain yhdenvertaisuussäännöstä on sovellettava samanaikaisesti alemmantasoisten normien kanssa”

Syrjinnän muodot

- Syrjinnän kiellon piirissä on:
  - Välitön syrjintä – jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.
  - Välillinen syrjintä – näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.
  - Häirintä
  - Kohtuullisten mukautusten epääminen vammaiselta henkilöltä
  - Ohje tai käsky syrjiä
- Positiivinen erityiskohtelu ei ole syrjintää

Yleisiä asumiseen liittyviä syrjäytyhteydenottoja

- Asukasvalintaan liittyvät yhteydenotot yleinen syy
  - Sekä yksityisten että julkisten toimijoiden osalta
  - Yleinen käsitys toimijoilla on, että vuokranantaja saa valita vuokralaisensa vapaasti
  - Läheissyrjinnän tilanteet
  - Sosioekonominen asema
- Asumisen aikana esiintyy ns. ”savustamista” tiettyjen asukkaiden kohdalla
  - Alkuperän tai kansalaisuuden perusteella, FRA:n tuore selvitys
  - Kielen perusteella
- Apuvälineiden säilyttäminen ja lataaminen
  - Yhdenvertaisuuslaki koskee myös taloyhtiöitä
  - Taloyhtiö palveluntarjoajana velvollinen tekemään kohtuullisia mukautuksia
  - Kielto säilyttää yhteisessä varastotilassa vuokralaisen vamman tai sairauden edellyttämiä apuvälineitä, ellei tätä voida perustella hyväksyttävästi esimerkiksi paloturvallisuussyillä, voi olla syrjintää.

Esteettömyys ja vammaisten ihmisten oikeudet

- Lähtökohtana tulee olla, että jokaisessa talossa voi asua liikuntarajoitteinen
  - YK:n vammaisyleissopimuksen laaja tulkinta vammaisuuden käsitteestä
- Liikuntarajoitteisen/vammaisen asunnonhakijan tai asukkaan esteettömän asunnon tarve tulee huomioida asukasvalinnan etusijajärjestyksessä, asunnon myöntämiskriteereissä tai vaihtoasunnon saannissa
  - Saavutettavuusvaatimukset hakemusprosessin aikana, digitaaliset kanavat
- Asunnon vuokraamatta jättäminen henkilölle, joka tarvitsee apuvälineitä tai kieltäytyminen asunnon muutostöistä
- Vuokranantajalla voi olla velvollisuus järjestää sijaisasunto esim. hissiremontin aikana kohtuullisena mukautuksena

Kohtuulliset mukautukset käytännössä

- Mukautukset yhteydenottotavoissa ja -kanavissa ja vaikka ilmoittautumiskäytännöissä.
- Henkilöstön tulee kaikissa tehtävissä ja tasoilla tuntea viranomaisen velvollisuus mukautukseen
- Mitä monikanavaisemmin, esteettömämmin ja saavutettavammin palvelut toteutetaan, sitä vähemmän yksittäistapauksissa tarvitaan mukauttamista.
- Toimintaohje, soveltamisohje tms. eivät poista velvollisuutta tehdä kohtuullinen mukautus silloin, kun vammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee.
- Mukautuksesta saa aiheutua kustannuksia ja vaivaa (kohtuullisesti).

**Viranomaisten
yhdenvertaisuuden
edistämisvelvoite**

Viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta tarkoittaa aktiivista arviointivelvollisuutta

- Muodollinen yhdenvertaisuus ei riitä, on varmistettava ettei luoda järjestelmiä, jotka johtavat välilliseen syrjintään.
- Edistämisvelvollisuus tarkoittaa, että päätöksissä ja päivittäisessä toiminnassa on valittava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaasti, tarkoituksenmukaisesti ja oikeasuhtaisesti yhdenvertaisuutta edistävä vaihtoehto
- Edistämisvelvollisuus koskee kaikkea toimintaa eli muutakin kuin yhdenvertaisuussuunnitelmaan valittuja toimenpiteitä.
- On oltava valmius, oma-aloitteisuus ja osaaminen arvioida, tarvitaanko esimerkiksi kohtuullisia mukautuksia vammaisuuden perusteella.

Mitä tarkoittaa toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma?

- Viranomaisen yhdenvertaisuussuunnitelma on eri asia kuin työnantajan suunnitelma, joka koskee henkilöstön yhdenvertaisuutta.
- Suunnitelman tulisi sisältää yhdenvertaisuusvaikutusten tarkastelu kaikkien syrjäperusteiden osalta.
- Suunnittelovelvoite koskee myös julkista palvelutehtävää hoitavia yksityisiä toimijoita, esim. sote- ja päihdepalveluissa.
- Hyvinvointialueilla tulee huomioida kaikki toimintasektorit yhdenvertaisuussuunnitelmaa laadittaessa

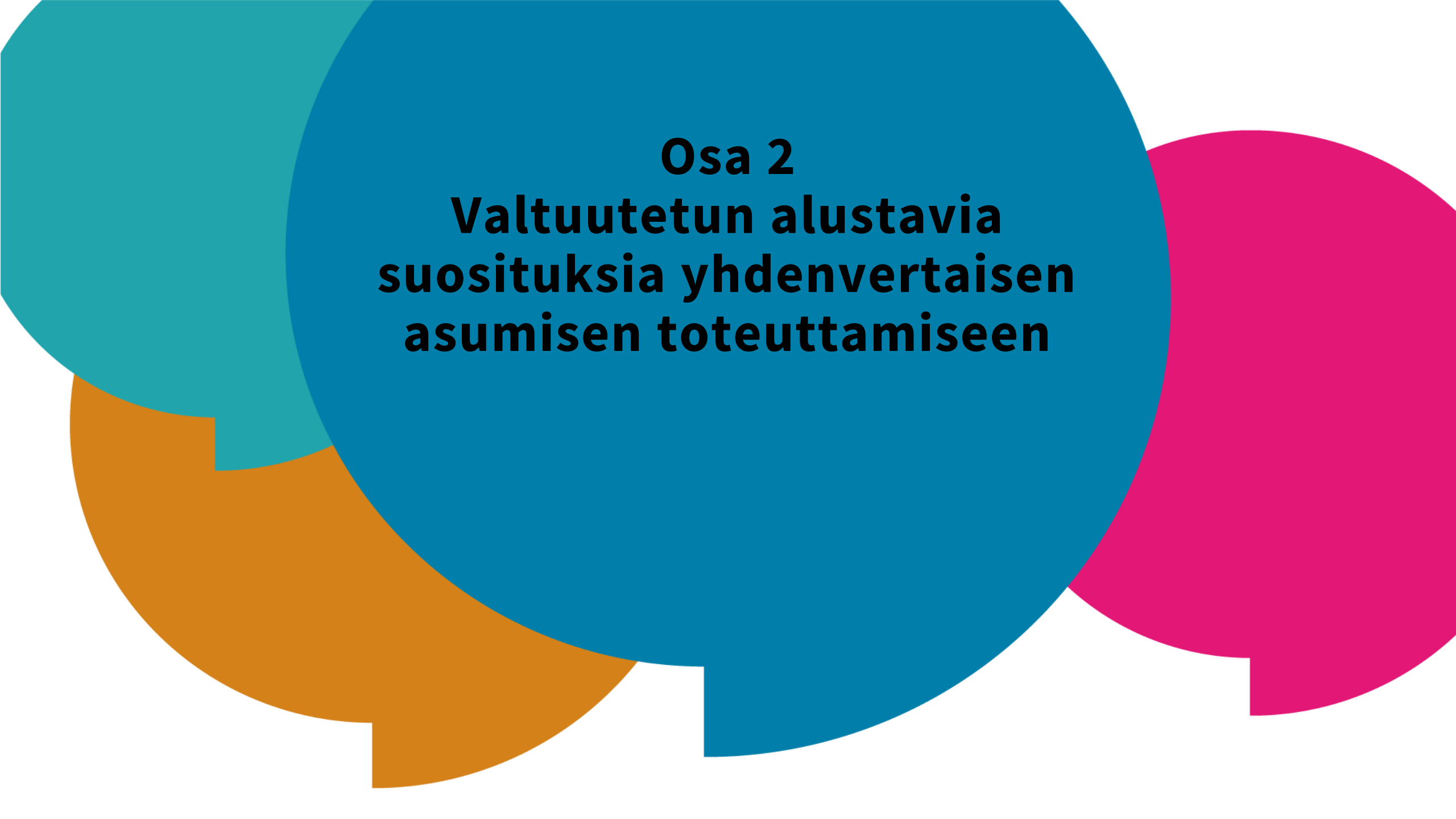
Vaikuttavan yhdenvertaisuussuunnittelun elementtejä

- Yhdenvertaisuussuunnittelun tueksi hankitaan tietoa yhdenvertaisuuden nykytilan arvioinnin tueksi. Tietoa voidaan hankkia kyselyiden, tilastojen tai vaikka kuulemistilaisuuksien avulla.
- Henkilöstö osallistetaan suunnitteluun.
- Osallistetaan asukkaat, järjestöt ja osallisuuselimet suunnitteluun.
- Suunnitelmasta tiedotetaan tehokkaasti ja se laitetaan tehokkaasti täytäntöön.
- Huolehditaan suunnitelman seurannasta ja päivityksestä.
- Hyvä suunnitelma on väline, ei päämäärä!

Mitä erityisesti huomioitava asumisessa yhdenvertaisuuden edistämiseksi?

- Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaaminen on keskeistä ja moniammatillinen yhteistyö välttämätöntä
- Hyvä neuvonta ja matala kynnys palveluihin ovat keskeinen osa saavutettavuuden velvoitetta
- Asukasvalinnoissa on varmistettava asunnottomuuden ehkäisy ja erityistarpeiden huomiointi
  - Huom. VNA muutos, jonka mukaan ARA-asunnoissa otettaisiin käyttöön enimmäistulorajat
- Erityiset, yksilölliset ja tarpeiden mukaiset palvelut voidaan nähdä positiivisen erityiskohtelun muotona, ja ovat oikeutettuja

Osa 2
**Valtuutetun alustavia
suosituksia yhdenvertaisen
asumisen toteuttamiseen**

Lähtökohdat asumissuosituksen laatimiselle

- Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulevista yhteydenotoista noin 9 % koskee asumisen yhdenvertaisuutta
- Yhteydenottojen perusteella nähty tarve yleisemmälle asumissuositukselle yhdenvertaisuuden edistämiseksi
- Osoitettu ensisijaisesti kuntien omistamille asunto-osakeyhtiöille taikka julkista hallintotehtävää hoitaville yksityisille
- Julkaistaan lähitulevaisuudessa

Asukasvalinnan kriteereistä

- Kunnilla omia asukasvalintaohjeita, jotka täydentävät ARA:n ohjeistusta
  - Asukasvalintakriteerien pohdinta yhdenvertaisuutta edistävästi
- Selkeän palvelupolun luominen eri toimijoiden välille
- Tavoiteajan asettaminen pysyvän asunnon saamiseen
  - Hätmajoitus tulee järjestää heti
- Ollaan yhteydessä hakijaan, jos hänellä vuosia ollut hakemus vireillä
- Ohjeistus oikeussuojakeinojen käytöstä

Asunnon saantia ja asumista edistävä viranomaisneuvonta

- Vammaisten ja toimintarajoitteisten ihmisten kohdalla on huomioitava esteettömän asunnon vaatimukset asunnonhaussa ja asumisneuvonnassa.
  - Hyvän hallinnon periaatteiden noudattaminen
- Viranomaisen on neuvottava ja autettava asunnon tarpeessa olevaa hakijaa tai vuokrasuhteessa oleva asukasta, jos henkilö ei kielensä/vammansa/terveydentilansa/heikon sosioekonomisen asemansa vuoksi pysty saamaan apua muuta kautta.

Kielelliset oikeudet 1/2

- Julkista hallintehtävää hoitava on velvollinen tarjoamaan palveluitaan suomeksi ja ruotsiksi kielilain nojalla
- Vuokranantajan tulee edistämisvelvoitteensa nojalla pyrkiä järjestämään asiakaskunnan tarpeet huomioiden erikielistä neuvontaa ja materiaalia asiakkaiden asunnonhaun ja asumisen aikaisten palvelujen tueksi.
- Vuokranantajan tulisi vuokrata / tarjota asuntoa vuokralaiselle, vaikka vuokralainen ei puhuisi tiettyä vuokranantajan toivomaa kieltä.

Kielelliset oikeudet 2/2

- Vuokranantajan tulisi laatia myös muuta kuin suomen tai ruotsinkielistä ohjeistusta verkkosivuille.
- Yhdenvertaisuussuunnitelmaan voi sisällyttää toimia, joiden avulla erilaiset väestöryhmät pääsevät yhdenvertaisesti käyttämään palveluja, esimerkiksi esteettömän liikkumisen varmistaminen, tulkkipalvelut, erikielisten esitteiden tuottaminen sekä esteettömien viestintäkanavien käyttäminen.

Segregaation välttäminen

- Asuinalueiden eriytymisen ehkäiseminen, erityisesti uudiskohteissa tai -alueissa
- Vuokranantaja ei saa tehdä asukasrakenteen tasapainottamista syrjivin perustein niin, että se kohdistuu kielteisesti yksittäiseen asunnonhakijaan.
- Kunnan tulee huolehtia, että myös uusien asuinalueiden ja uudiskohteiden asukasrakenne on monipuolinen.
  - Pelkästään eri asumismuotojen tarjoaminen ei riittävää

Tarjotusta asunnosta kieltäytyminen ja oman toiminnan vaikutukset

- Tarjotusta asunnosta kieltäytyminen ei saa johtaa asuntojen tarjoamatta jättämiseen
  - Pätevä syy voi olla esim. pelko terveyden tai turvallisuuden puolesta, puutteet asunnon esteettömyydessä
- Tulee monipuolisesti ottaa huomioon mahdollisesta asunnosta kieltäytymisen syyt ja edelleen jatkaa asuntojen tarjoamista
- Henkilön aiempi häiriökäyttäytyminen tai maksuhäiriömerkinnät eivät ole pätevä syy olla tarjoamatta asuntoa
  - Autettava tarpeen mukaan ja ohjattava kunnan sosiaalitoimen puoleen

Vuokralaisen syrjivä toiminta ja vuokrasuhteen irtisanominen

- Voi ilmetä esim. asunnon jälleenvuokrauksen yhteydessä, jossa vuokralainen sulkee tiettyjä ryhmiä ulkopuolelle
- Jos saatetaan vuokranantajan tietoon, on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin vuokralaisen syrjivän toiminnan lopettamiseksi.

Hätämajoituksesta ja tilapäisestä asumisesta

- Perustuslain 19 §:n mukaan jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon
- Kunnan on viipymättä ryhdyttävä toimiin asunnon järjestämiseksi asunnottomalle
  - Hätämajoituksesta ei tulisi häätää ketään, jos vaara joutumisesta asunnottomaksi
- Ryhdyttävä toimiin asunnon järjestämiseksi sitä pyytävälle ja asunnon tarpeessa olevalle
  - Pysyvyys, riittävä tila ja yksityisyys, kohtuullinen sijainti ja hinta

Kiitos!

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETUN TOIMISTO

Tel +358 (0) 295 666 800

www.syrjinta.fi

 www.facebook.com/yhdenvertaisuus

 @yhdenvertaisuus

 @yhdenvertaisuusvaltuutettu